

**JANUBIY KOREYA MEHNAT BOZORINI RIVOJLANTIRISH
TAJIRIBASI VA UNING O'ZBEKISTON SHAROITIGA
MOSLASHTIRISH IMKONIYATLARI**

“Toshkent Davlat Sharqshunoslik Universiteti”

Magistratura 2-bosqich talabasi

Ergashev Boburbek

Annotatsiya: Ushbu maqolada Janubiy Koreyaning mehnat bozorini rivojlantirishdagi ilg'or tajribasi tahlil qilinib, uning O'zbekiston sharoitiga moslashtirish imkoniyatlari o'rganiladi. Mehnat bozorining nazariy va empirik asoslari, Koreya modelining asosiy xususiyatlari hamda O'zbekiston uchun dolzarb muammolar va yechimlar ko'rib chiqiladi. Tadqiqot natijalari asosida O'zbekistonda barqaror va zamonaviy mehnat bozorini shakllantirish bo'yicha amaliy tavsiyalar ishlab chiqiladi.

Kalit so'zlar: mehnat bozori, Janubiy Koreya, O'zbekiston, moslashtirish.

Kirish

Globalizatsiya va iqtisodiy integratsiya jarayonlari bugungi kunda mehnat bozorining samarali faoliyat yuritishini ta'minlash, aholi bandligini oshirish va yuqori malakali ishchi kuchini shakllantirish masalalarini har qachongidan ham dolzarb qilib qo'yimoqda. Xususan, Janubiy Koreya mehnat bozorini isloh qilish va rivojlantirish bo'yicha so'nggi o'n yilliklarda katta muvaffaqiyatlarga erishgan davlat sifatida e'tirof etiladi. Ushbu mamlakatda mehnat bozori institutlari, kasb-hunar ta'limi tizimi, innovatsion yondashuvlar va davlat siyosatining uyg'unligi natijasida iqtisodiy taraqqiyot va ijtimoiy barqarorlik ta'minlangan. O'zbekiston uchun ham zamonaviy mehnat bozori infratuzilmasini shakllantirish, ishsizlik darajasini pasaytirish va aholi bandligini kengaytirish ustuvor vazifalardan biri hisoblanadi. Shu munosabat bilan, Janubiy Koreyaning mehnat bozorini rivojlantirish tajribasini o'rganish va uning O'zbekiston sharoitiga moslashtirish imkoniyatlarini tahlil qilish muhim ilmiy-amaliy ahamiyat kasb etadi. Ushbu maqolada mehnat bozori rivojlanishining nazariy asoslari, Janubiy Koreya modeli, empirik tadqiqotlar va O'zbekiston uchun moslashtirish istiqbollari chuqur tahlil qilinadi.

Adabiyotlar Tahlili

Mehnat bozori rivojlanishining nazariy asoslarini tahlil qilishda dastlab klassik iqtisodiy maktab vakillari bo'lgan Adam Smit va David Rikardoning ishlariga e'tibor qaratish zarur. Smit o'zining “Millat boyligi tabiati va sabablari to'g'risida tadqiqot” asarida mehnat taqsimoti va ixtisoslashuv mehnat unumdorligini oshirishning asosiy omili ekanligini ta'kidlagan edi. Rikardo esa “Ish haqining temir qonuni” orqali mehnat bozori o'z-o'zini

O'ZBEKISTON: ZAMONAVIY ILM-FAN VA TADQIQOT MASALALARI

tartibga soluvchi mexanizmlarga ega ekanini, ishchi kuchi narxi mehnat taklifi va talabining muvozanatidan kelib chiqishini ko'rsatib berdi. XIX asrda Karl Marks mehnat bozori munosabatlarini sotsial-iqtisodiy ziddiyatlar, ya'ni kapital va mehnat o'rtasidagi qarama-qarshiliklar negizida tahlil qilgan. Yuqoridagi klassik yondashuvlar bugungi zamonaviy mehnat bozori konsepsiyalarining shakllanishiga zamin yaratdi.

Neoklassik va keynsiy yondashuvlar mehnat bozorini tartibga solishda davlatning roliga turlicha baho beradi. Neoklassik iqtisodchilar, jumladan, Alfred Marshall va Joan Robinson mehnat bozori asosan bozor kuchlari orqali muvozanatlanishini, davlat aralashuvi minimal bo'lishi zarurligini ta'kidlaydi. Biroq, 1930-yillarda yuzaga kelgan Buyuk Depressiya sharoitida John Maynard Keynes davlatning faol ishtirokini asoslab berdi. Keynesiy yondashuvga ko'ra, davlat ishsizlik va iqtisodiy inqirozlarning oldini olish uchun mehnat bozorini rag'batlantiruvchi va tartibga soluvchi choralar ko'rishi lozim. Bu nazariyalar keyinchalik mehnat bozori institutlari, jumladan, minimal ish haqi, kasaba uyushmalari, bandlik xizmatlari va ijtimoiy sug'urta tizimlarining rivojlanishiga asos bo'ldi.

Mehnat bozori rivojlanishining zamonaviy konsepsiyalari inson kapitali nazariyasi, institutsional va strukturaviy yondashuvlarda o'z ifodasini topdi. Inson kapitali nazariyasi asoschisi G. Bekker ta'biri bilan aytganda, ta'lim va kasbiy malaka investitsiyalari mehnat unumdorligi va daromadlarni oshirishning asosiy omilidir. Bu yondashuv Janubiy Koreya tajribasida o'zining aniq tasdig'ini topgan. Koreyada iqtisodiy o'sish va mehnat bozori samaradorligi, avvalo, aholining keng qamrovli ta'lim olishi va kasb-hunar ko'nikmalarini rivojlantirish siyosati bilan uzviy bog'liq. Shu bilan birga, institutsional yondashuv mehnat bozori institutsiyalarining (kasaba uyushmalari, bandlik markazlari, mehnat qonunchiligi) ahamiyatini, strukturaviy yondashuv esa ishchi kuchi tarkibi va iqtisodiyot tarmoqlaridagi o'zgarishlarni tahlil qiladi. Koreya mehnat bozorini rivojlantirishda ham davlat va xususiy sektor hamkorligi, ijtimoiy dialog va zamonaviy infratuzilma muhim rol o'ynaydi¹².

Janubiy Koreya mehnat bozorini rivojlantirishning tarixiy bosqichlari XX asr ikkinchi yarmidan boshlab, mamlakatning iqtisodiy modernizatsiya jarayonlari bilan chambarchas bog'liqdir. 1960-yillardan boshlab Koreya hukumati sanoatlashuv siyosatini amalga oshirdi va mehnat bozorini isloh qilish choralari ko'ra boshladi. Bu jarayonda eng muhim omil sifatida aholining keng qamrovli ta'lim olishi, kasb-hunar ta'limi tizimining

¹² Becker, G. S. (1993). Human Capital: A Theoretical and Empirical Analysis, with Special Reference to Education. Chicago: University of Chicago Press.

O'ZBEKISTON: ZAMONAVIY ILM-FAN VA TADQIQOT MASALALARI

rivojlanishi va davlat tomonidan bandlik siyosatini faol qo'llab-quvvatlash ko'rsatib o'tiladi. 1970-1980-yillarda Koreyada "ekspansiv sanoat siyosati" doirasida yuqori texnologiyali sohalarga e'tibor qaratildi, natijada mehnat bozori tarkibida yuqori malakali ishchi kuchining ulushi ortdi. 1997 yilgi Osiyo moliyaviy inqirozi Koreya mehnat bozorida tub o'zgarishlarni yuzaga keltirdi, xususan, "mehnat moslashuvchanligi" siyosati keng joriy qilindi. Bu bosqichda Koreya hukumati ishsizlik darajasini kamaytirish, bandlik xizmatlarini rivojlantirish, vaqtinchalik va moslashuvchan ish turlarini rag'batlantirish hamda ijtimoiy himoya choralari kuchaytirishga alohida e'tibor qaratdi. 2000-yillarda esa innovatsion iqtisodiyotga o'tish, raqamli texnologiyalarni keng joriy etish va mehnat bozorida gender tengligini ta'minlash ustuvor vazifaga aylandi.

Koreya mehnat bozorining asosiy xususiyatlarini tahlil qilganda, avvalo, davlat va xususiy sektor o'rtasida samarali hamkorlik, kasb-hunar ta'limi va bandlik xizmatlarining rivojlanganligi, mehnat muhofazasi va ijtimoiy himoya tizimining keng qamrovliligi, shuningdek, innovatsion va raqamli texnologiyalarni joriy etish borasidagi ilg'or tajribani qayd etish lozim. Koreyada har yili "Milliy bandlik dasturi" ishlab chiqiladi va bu dastur doirasida yoshlarga, ayollarga, nogironlar va keksalarga alohida imtiyozlar va imkoniyatlar yaratiladi. Koreya mehnat bozorining moslashuvchanligi, ya'ni vaqtinchalik, qisman bandlik va masofaviy ish turlarining keng qo'llanilishi, ayniqsa, COVID-19 pandemiyasi davrida o'zining muhim ahamiyatini ko'rsatdi. Shuningdek, kasaba uyushmalari va davlat organlari o'rtasida ijtimoiy dialog va muzokaralar mexanizmi samarali yo'lga qo'yilgan.

Janubiy Koreya mehnat bozorini rivojlantirishga oid zamonaviy empirik tadqiqotlar ko'plab milliy va xorijiy olimlar tomonidan olib borilmoqda. Masalan, Lee va Park (2017) o'z tadqiqotlarida Koreyada yoshlar bandligi muammolari va ularni hal qilish uchun kasb-hunar ta'limini diversifikatsiya qilish, startap va innovatsion tadbirkorlikni rag'batlantirish zarurligini asoslab berishgan. Kim va Choi (2019) esa mehnat bozorida gender tengligi va ayollar bandligini oshirish uchun davlat siyosati va xususiy sektor hamkorligining samarali mexanizmlarini tahlil qiladilar. Empirik natijalar shuni ko'rsatadiki, Koreyada davlat tomonidan rag'batlantiriladigan kasb-hunar va qayta tayyorlash dasturlari ishsizlik darajasini sezilarli darajada kamaytirgan, yangi ish o'rinlari yaratishga xizmat qilgan. Shu bilan birga, mehnat bozori institutsional tuzilmasining mukammalligi, kasaba uyushmalari va biznes subyektlari o'rtasidagi ijtimoiy hamkorlik, zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining joriy etilishi mehnat samaradorligining oshishiga olib kelgan¹³.

¹³ Lee, S., & Park, S. (2017). Youth Employment in Korea: Policies and Challenges. *Korean Journal of Labor Studies*, 23(2), 112-130.

O'ZBEKISTON: ZAMONAVIY ILM-FAN VA TADQIQOT MASALALARI

Koreya mehnat bozorining muvaffaqiyatli rivojlanishida davlat siyosatining muvofiqlashtiruvchi roli, kasb-hunar ta'limining zamonaviy infratuzilmasi va innovatsion yondashuvlar muhim ahamiyat kasb etadi. Xususan, “Koreya bandlik xizmati” (Korea Employment Service) tizimi orqali aholiga keng ko‘lamli kasb-hunar maslahatlari, bandlik imkoniyatlari va qayta tayyorlash dasturlari taqdim etiladi. Bu tizim zamonaviy axborot texnologiyalari asosida ishlaydi va mehnat bozori talablariga mos ravishda ishchi kuchini qayta taqsimlashga yordam beradi. Shuningdek, “Koreya iqtisodiy rivojlanish instituti” (Korea Development Institute) tomonidan olib boriladigan tahliliy tadqiqotlar asosida mehnat bozori siyosati doimiy takomillashtirib boriladi. Bu borada, mehnat muhofazasi va ijtimoiy himoya tizimi ham muhim rol o‘ynaydi. Koreyada ishsizlarni ijtimoiy sug‘urta va nafaqa tizimi orqali qo‘llab-quvvatlash, vaqtinchalik bandlik va moslashuvchan ish turlarini rag‘batlantirish, ayniqsa, band bo‘lmagan aholi qatlamlariga ijtimoiy yordam ko‘rsatish tizimi yo‘lga qo‘yilgan¹⁴.

Mehnat bozori rivojlanishining nazariy va empirik asoslarini tahlil qilgan holda, O‘zbekiston sharoitida Janubiy Koreya tajribasini moslashtirish imkoniyatlari va muammolarini ham chuqur o‘rganish lozim. O‘zbekiston mustaqillikka erishgandan so‘ng, mehnat bozorida tub o‘zgarishlar yuz berdi: markazlashgan reja-iqtisodiyot tizimidan bozor iqtisodiyotiga o‘tish, xususiy sektorning rivojlanishi, aholi bandligini oshirish va ishsizlik darajasini kamaytirish borasida keng ko‘lamli islohotlar amalga oshirildi. So‘nggi yillarda O‘zbekiston hukumati mehnat bozorini modernizatsiya qilish, kasb-hunar ta'limini rivojlantirish, yoshlar va ayollar bandligini oshirish, zamonaviy bandlik xizmatlarini joriy etish bo‘yicha qator davlat dasturlarini amalga oshirmoqda. Biroq, mavjud muammolar – norasmiy bandlik ulushining yuqoriligi, kasb-hunar ko‘nikmalarining bozor talablariga mos emasligi, mehnat migratsiyasi va ishsizlikning hududiy tafovutlari hanuz dolzarb bo‘lib qolmoqda¹⁵.

O‘zbekiston uchun Janubiy Koreya tajribasini moslashtirishda bir qator omillarni hisobga olish zarur. Birinchidan, kasb-hunar ta'limi va qayta tayyorlash tizimini zamonaviylashtirish, uni mehnat bozori talablariga moslashtirish va xususiy sektor bilan yaqin hamkorlikni yo‘lga qo‘yish muhim.

¹⁴ Kim, J., & Choi, Y. (2019). Gender Equality and Labor Market Policy in South Korea. *Asian Economic Policy Review*, 14(1), 85-104.

¹⁵ Xudoyberganov, T. (2020). O‘zbekiston mehnat bozori: muammolar va rivojlanish tendensiyalari. Toshkent: Iqtisodiyot nashriyoti.

O'ZBEKISTON: ZAMONAVIY ILM-FAN VA TADQIQOT MASALALARI

Koreya tajribasiga ko'ra, kasb-hunar ta'limi tizimi sanoat va biznes tuzilmalari bilan integratsiyalashgan, o'quv dasturlari doimiy yangilanadi va amaliyotga yo'naltirilgan. Ikkinchidan, davlat va xususiy sektor hamkorligida bandlik xizmatlarini rivojlantirish, zamonaviy axborot tizimlari asosida bo'sh ish o'rinlari va bandlik imkoniyatlari to'g'risida aholiga tezkor ma'lumot yetkazish, kasb-hunar maslahatlari va qayta tayyorlash dasturlarini kengaytirish zarur. Uchinchidan, mehnat muhofazasi va ijtimoiy himoya tizimini kuchaytirish, norasmiy bandlikni qisqartirish va ishsizlarni ijtimoiy qo'llab-quvvatlash mexanizmlarini takomillashtirish lozim. Shu bilan birga, hududiy va gender tafovutlarni kamaytirish, yoshlar va ayollar bandligini rag'batlantirish, innovatsion va raqamli texnologiyalarni mehnat bozoriga joriy etish ham dolzarb ahamiyatga ega.

O'zbekiston sharoitida Janubiy Koreya mehnat bozorini rivojlantirish tajribasini to'liq va samarali moslashtirish uchun institutsional asoslarni mustahkamlash, mehnat bozori ishtirokchilari o'rtasida ijtimoiy dialog va hamkorlikni rivojlantirish, davlat siyosatini mehnat bozori talablariga mos ravishda doimiy takomillashtirib borish zarur. Bu borada mahalliy olimlar, xususan, T. Xudoyberganov, N. To'raqulov va M. Mamatqulovlarning izlanishlarida O'zbekiston mehnat bozorining o'ziga xos xususiyatlari, strukturaviy muammolari va islohotlar yo'nalishlari chuqur tahlil etilgan. Ular ta'kidlaganidek, mamlakatda kasb-hunar ta'limi tizimi va bandlik xizmatlarini zamonaviylashtirish, hududiy va ijtimoiy tafovutlarni bartaraf etish, norasmiy bandlikni qisqartirish va mehnat migratsiyasi oqimini tartibga solish asosiy vazifalardan hisoblanadi. Shu bilan birga, xalqaro tashkilotlar – Jahon banki, Xalqaro mehnat tashkiloti va Osiyo taraqqiyot bankining O'zbekistonda mehnat bozorini rivojlantirish bo'yicha amalga oshirgan tahliliy tadqiqotlari va loyihalari ham muhim ahamiyat kasb etadi¹⁶.

Koreya tajribasining O'zbekiston sharoitiga moslashtirilishi bo'yicha olib borilgan empirik tadqiqotlar natijalari shuni ko'rsatadiki, kasb-hunar ta'limi va bandlik xizmatlarini zamonaviylashtirish, davlat-xususiy sektor hamkorligini kuchaytirish, raqamli texnologiyalarni keng joriy etish va ijtimoiy himoya tizimini takomillashtirish orqali O'zbekistonda mehnat bozorining samaradorligi va barqarorligini oshirish mumkin. Bu borada, "Koreya modeli"ning asosiy elementlarini, xususan, kasb-hunar ta'limi va qayta tayyorlash dasturlarining integratsiyalashganligi, bandlik xizmatlarining axborot texnologiyalari asosida ishlashi, vaqtinchalik va moslashuvchan bandlik turlarining rag'batlantirilishi, davlat va xususiy sektor o'rtasida ijtimoiy dialog va hamkorlikning rivojlanishi kabi jihatlarni O'zbekiston sharoitiga moslashtirish maqsadga muvofiqdir. Shu bilan birga, mamlakatda

¹⁶ World Bank. (2022). Uzbekistan: Modernizing the Labor Market for Inclusive Growth. Washington, DC: World Bank Publications.

O'ZBEKISTON: ZAMONAVIY ILM-FAN VA TADQIQOT MASALALARI

mehnat bozori institutlari va infratuzilmasini rivojlantirish, ishsizlik va norasmiy bandlik darajasini kamaytirish, aholining ijtimoiy himoyasini kuchaytirish bo'yicha kompleks chora-tadbirlarni amalga oshirish zarur¹⁷.

Yuqorida keltirilgan nazariy va empirik tahlillar asosida, Janubiy Koreya mehnat bozorini rivojlantirish tajribasini O'zbekiston sharoitiga moslashtirishda quyidagi muhim omillarni hisobga olish zarur: mehnat bozori institutlarini takomillashtirish, kasb-hunar ta'limi va bandlik xizmatlarini zamonaviylashtirish, davlat-xususiy sektor hamkorligini kuchaytirish, raqamli texnologiyalarni keng joriy etish, hududiy va gender tafovutlarni kamaytirish, norasmiy bandlikni qisqartirish va ijtimoiy himoya tizimini kuchaytirish. Bu yondashuvlar mamlakatda barqaror va zamonaviy mehnat bozorini shakllantirish, aholi bandligini oshirish va ishsizlikni kamaytirishga xizmat qiladi. Shu nuqtai nazardan, Janubiy Koreya tajribasini o'rganish va moslashtirish O'zbekiston mehnat bozori rivojlanishining yangi bosqichini boshlab berishi mumkin.

Xulosa

Janubiy Koreyaning mehnat bozorini rivojlantirish tajribasi chuqur tahlil qilinib, uning asosiy xususiyatlari va muvaffaqiyat omillari aniqlab berildi. Mazkur mamlakatda davlat siyosatining muvofiqlashtiruvchi roli, kasb-hunar ta'limining zamonaviy infratuzilmasi, innovatsion yondashuvlar, davlat-xususiy sektor hamkorligi va ijtimoiy dialog mexanizmlari mehnat bozorining samarali ishlashini ta'minlab kelmoqda. Empirik tadqiqotlar natijasida ishsizlik darajasini kamaytirish, bandlik imkoniyatlarini kengaytirish, zamonaviy axborot texnologiyalarini joriy etish va ijtimoiy himoya tizimini kuchaytirish orqali mehnat bozori barqarorligini oshirish mumkinligi isbotlandi. O'zbekiston sharoitida esa, Janubiy Koreya tajribasining moslashtirilishi uchun, avvalo, kasb-hunar ta'limi va bandlik xizmatlarini zamonaviylashtirish, davlat-xususiy sektor hamkorligini mustahkamlash, raqamli texnologiyalarni keng joriy etish, ijtimoiy himoya va mehnat muhofazasini kuchaytirish zarur. Bundan tashqari, hududiy va gender tafovutlarni qisqartirish, norasmiy bandlik ulushini kamaytirish va yoshlar bandligini rag'batlantirish ham dolzarb ahamiyatga ega. Xulosa qilib aytganda, Janubiy Koreya mehnat bozorini rivojlantirish tajribasi O'zbekiston uchun muhim namuna bo'lib, uning asosiy elementlarini hisobga olgan holda, mamlakatda zamonaviy, samarali va inklyuziv mehnat bozorini shakllantirish imkoniyatlari mavjud.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

¹⁷ Korea Development Institute. (2021). Labor Market Reforms and Employment Services in Korea. Seoul: KDI Press.

O'ZBEKISTON: ZAMONAVIY ILM-FAN VA TADQIQOT MASALALARI

1. Becker, G. S. (1993). Human Capital: A Theoretical and Empirical Analysis, with Special Reference to Education. Chicago: University of Chicago Press.
2. Lee, S., & Park, S. (2017). Youth Employment in Korea: Policies and Challenges. Korean Journal of Labor Studies, 23(2), 112-130.
3. Kim, J., & Choi, Y. (2019). Gender Equality and Labor Market Policy in South Korea. Asian Economic Policy Review, 14(1), 85-104.
4. Xudoyberganov, T. (2020). O'zbekiston mehnat bozori: muammolar va rivojlanish tendensiyalari. Toshkent: Iqtisodiyot nashriyoti.
5. World Bank. (2022). Uzbekistan: Modernizing the Labor Market for Inclusive Growth. Washington, DC: World Bank Publications.
6. Korea Development Institute. (2021). Labor Market Reforms and Employment Services in Korea. Seoul: KDI Press.

